

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון א' תקעט

ערב שבת קודש פ' תצא, יו"ד אלול ה'תשפ"ד

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', "חיילי בית דוד" - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חבי"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ע"ד שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וקכ"ב שנה להולדתו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכ"י"ר

לזכות

הרה"ת ר' אהרן וואלף שיחי'

וזוגתו מרת פולינה תחי'

ציקמאן

לרגל יום השנה לנישואיהם,

ח' אלול ה' תהא שנת פלאות דגולות

לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י יו"ח שיחיו

נדפס לעילוי נשמת

ר' אפרים יונה ב"ר אורי אהרן יואל ז"ל זיסק

ולע"נ מרת ח' רחל בת ר' פנחס זליג ז"ל

ולע"נ ר' מאיר ב"ר צבי ע"ה ולע"נ ר' פנחס זליג ב"ר יצחק ע"ה

ו"הקיצו ורגנו שוכני עפר" והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו – לשפע ברכות עד בלי די

טעות אפשרית וטעות שהיא "מעשה נסים"

בשייכות לפרשת השבוע – פ' תצא, הבאנו צילום נדיר (מוקטן) ממענה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לשאלת המניחים בשיחת ש"פ תולדות ה'תשד"מ, בביאור שינוי בלשון התרגום אונקלוס שבפרשתנו (כא, יב) (הקטע שבצילום נדפס בלקו"ש חכ"ה ע' 343 הערה 30)

להלן פענוח הצילום (הכתי"ק בא בהדגשה):

בענין "ועשתה את צפרני" לשון תיקון* –

(* להעיר: בהמשך תער"ב (ח"ג, ע' א'שפט) "ועשתה צפרני" ת"א ותקנית" ובת"א שלפנינו – ליתא. ואולי צ"ל "ועשתה את צפרני" ותר' ותתקנ'. ועפ"ז יומתק ג"כ שלא שינה מל' הסיודור (שער המילה) קמה, א ובסמה"צ להצ"צ מצות מילה (ט, א).

על סברת המניחים אולי נפלה טעות ובמקום "תרגומו" או "ת"א" צריך להיות "רמב"ן" - כתב כ"ק אד"ש מה"מ:

טעות כזה הוא מעשה נסים משא"כ תתקן "תקנית" – תקוץ" ובפרט בכת"י.

לאחרי ששלל את סברות המניחים כתב כ"ק אד"ש מה"מ לבסוף:

"אולי" יבחרו בהכי פשוט (סו"ס עכ"פ) ויכתבו כנ"ל* (בע' שלפנ"ז).

(* הערת המו"ל: הכוונה "בע' שלפנ"ז" היא לחלק העליון של הצילום שבמקור מופיע בעמוד נפרד.

מוקדש לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה נחום בהרה"ח ר' מרדכי מענדל ע"ה קדנר

נפטר כ"ב ניסן - אחרון של פסח, ה'תשע"א

יה"ר שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכס, בגאולה האמיתית והשלימה

השמחה של י"ג אלול

בכל שנה ושנה ביי"ג אלול חוזר ונשפע ענין השמחה דנישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ע"ד פעם הראשונה, ואדרבה - באופן ד"מעלין בקודש" • מאז ההכרזה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", וה"שטורעם" להביא את המשיח - עברו כבר עשרות שנים, ומשיח צדקנו עדיין לא בא... • יש לומר, שהדבר שעדיין לא עשו כשביל להביא את המשיח הוא - עבודת השמחה הרצויה בשביל להביא את המשיח • קטעים משיחות ש"פ תצא, י"ד אלול, ה'תשמ"ח - מוגה*

ועאכו"כ ענין עיקרי ביותר בחיי הנשיא - ענין הנישואין.

והרי נישואין הו"ע של שמחה, עד לשלימות השמחה, כמודגש בברכת נישואין: "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצרך בגן עדן מקדם".

ויש להוסיף, שבחתונת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (בי"ג אלול) התחיל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע באמירת המשך המאמרים הידוע בשם "שמח תשמח"⁶, שבו נתבאר בארוכה ובפרטיות תוכן הענין דשמחה, דשמחת נשואין, וביאור גודל מעלת השמחה שפורצת כל הגדרים וכו'.

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁷ - שבכל שנה ושנה ביי"ג אלול חוזר ונשפע ענין השמחה דנישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

(6) נדפס בסה"מ תרנ"ז ע' קעג ואילך. - בהמשך זה נכללו כל המאמרים שנאמרו במשך שבעת ימי המשתה (מלבד ההתחלות והסיומים). ולהעיר שיש גם ה"דרוש חתונה" ד"ה והוא כחתן (שנאמר בחתונה זו - נדפס שם ע' קמח ואילך), אבל, אינו חלק מההמשך, אלא מאמר בפ"ע.

(7) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

א. בשבת זו מודגש ענין השמחה מצד כו"כ ענינים:

[. .] ביום ועש"ק י"ג אלול שנת תרנ"ז התקיימה חתונת² כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו³ - "הנשיא הוא הכל"⁴, שכל עניני נשיאות של הנשיא שייכים לכל הדור⁵,

(* הערת המו"ל: השיחה במלואה נדפסה בסה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 629 ואילך. בסיום השיחה הבאנו צילום מיוחד מהגהת כ"ק אד"ש מה"מ על קטע מהשיחה. צילומים נוספים מעלה ההגהה נדפסו ב"יחי המלך" גליונות תפב ע' 8, קטז ע' 18.

(1) נוסף על השמחה שבכל שבת - "וביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך י"ד, יו"ד), אף שעיני ענינו של שבת הוא תענוג, "וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, יג). ונוסף על השמחה בכל חודש אלול מצד הגילוי דמלך בשדה, כמשנת"ל בארוכה (קונטרס משיחות ש"פ שופטים [התוועדות תשמ"ח ח"ד ע' 229 ואילך]).

(2) להעיר משיעור חומש דיום ששי פ' תצא - "כי יקח איש אשה חדשה גו" (כד, ה), ענין הנישואין, וצ"ל ושימח את אשתו כל השנה.

(3) "שלשלת היחס ור"פ מתולדות בית רבנו" ב"היום יום" בתחילתו.

(4) פרש"י חוקת כא, כא.

(5) ויתירה מזה - "הנשיא הוא הכל", שהמציאות ד"הכל" - כל אנשי הדור וכל פרטי עניניהם כו', היא - מציאותו של ה"נשיא".

דורנו ע"ד פעם הראשונה, ואדרבה - באופן ד"מעלין בקודש"8 [.].

ב. והנה, ענין השמחה (המודגש ביותר בשבת זו) קשור ושייך להגאולה:

שמחה בתכלית השלימות - תהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד כמ"ש "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים", ואדרבה, הענינים הבלתי-רצויים עצמם יהפכו לטוב¹⁰, שע"ז יתוסף בענין השמחה ביתר שאת וביתר עוז, בתכלית השלימות, "שמחת עולם על ראשם"¹¹.

ואולי י"ל שענין זה מרומז בתיבת "שמחה" - ששרש התיבה היא "שמח"¹², והרי, ג' אותיות אלו הם גם השרש דתיבת "משיח"¹³.

ובזה מרומז שההדגשה בענין השמחה דשנת תשמח ותשמח, היא - שלימות השמחה בביאת משיח.

ועד"ז בנוגע לשמחת נישואין (י"ג אלול) - שהרי, שמחת נישואין דכאו"א מישראל

(8) ברכות כה, א. וש"נ.

(9) ישעי' כה, ח.

(10) כפס"ד הרמב"ם בסוף הלכות תעניות: "כל הצומות האלו עתידיים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד, אלא שהם עתידיים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה".

(11) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(12) וההוספה דאות ה"א מורה על ההרחבה (בפרט לגבי אות יו"ד - כמבואר בכ"מ בביאור שם הוי'), ועד להמשכה בגילוי בעוה"ז ("בה"א נברא העולם הזה" מנחות כט, ב), - כי, ענינו של "משיח" הוא באופן של יו"ד (משיח אותיות שמח יו"ד), בנקודה, ונקודה בהיכלא (תומי', רעים האהובים), אות ה"א (דלא מתפרשין), וע"י "שמחה" פועלים הרחבה וגילוי.

(13) ובביאור השייכות שביניהם, יש לומר, שתכונת השמחה היא שפורצת כל הגדרים, וזהו גם ענינו של משיח, מדעו של פרץ ("אלה תולדות פרץ גו' וישי הוליד את דוד" (רות בסופו), דוד מלכא משיחא), "עלה הפרץ לפניכם" (מיכה ב, יג), שמבטל כל הגדרים, מדידות והגבלות כו'. וראה לקמן ס"ה.

קשורה עם הגאולה, כמ"ש בברכת נישואין "מהרה"14. . ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה" (מהיעודים דהגאולה)¹⁵, ועאכ"כ שמחת נישואין דנשיא הדור, שבה מודגש ביותר הקשר והשייכות לענין הנישואין דכללות בני עם הקב"ה, כדאיתא במדרש¹⁶ "לימות המשיח יהיו נישואין"¹⁷.

ועד"ז י"ל בנוגע ל"דורשין בהלכות החג"¹⁸ מי"ד באלול¹⁹ (גם) בנוגע לענין השמחה ד"זמן שמחתנו"²⁰ - שהלשון "דרישה" ("דורשין") קשור עם (דרישת) הגאולה²⁰, כדאיתא בגמרא²¹ "ציון היא דורש אין לה"²²,

(14) ע"פ ירמי' לג, יו"ד-יא.

(15) ואולי י"ל שג"ז בפ"י "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" - ד"כשמחך" (בכ"ף הדמיון) הוא למעלותא, היינו, באופן נעלה יותר מאשר "שמחך יצירך בגן עדן מקדם", כי, השלימות ע"י בני ובפרט - דלעת"ל, היא באופן נעלה יותר מהשלימות שבאתעדלע' לחוד אצל אדה"ר לפני החטא.

(16) שמו"ד ספ"ו.

(17) ובפרט שהנישואין היו ביום הששי ערב ש"ק** - כנגד אלף הששי (ראה רמב"ן בראשית ב, ג), שהוא ערב והכנה ליום השבת (ובפרט לאחר חצות היום שמתחיל להאיר הגילוי דיום השבת (ראה שעה"כ ענין טבילת ע"ש. ועוד)), ועד "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ועד שבמנחת ערב שבת אומרים המזמור "הודו לה' גו' יודו לה' חסדו גו'", ארבעה שחיבים להודות - די"ל, שכולל גם שבח הודו' על היציאה מהגלות כו'.

(18) ראה פסחים ו, א. וש"נ. טוש"ע או"ח סתכ"ט ס"א, ובשו"ע אדה"ז שם: מי"ד באלול ואילך ידרשו הלכות החג.

(19) דכיון שחודש אלול לעולם חסר, הרי שלושים יום לפני ט"ו תשרי מתחילין בי"ד באלול.

(20) ש"י"ל שכל עניני דרישה שייכים זל"ז - ע"ד שכל עניני גאולה שייכים זל"ז, "שם גאולה עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).

(21) ר"ה לא, א. וש"נ.

(22) ירמי' ל, ז.

(* כנ"ל ס"א בהשיחה [התועודויות תשמ"ז ח"ד ע' 263].

(**) ראה שו"ע א"ע סס"ד ס"ג: פשט המנהג לישא נשים בערב שבת. ולהעיר, שמכא נישואין אצל נשיא חב"ד היו ביום הששי (סה"ש תש"ג ע' 153).

לפרסם שעומדים בסיום

וחותם דמעשינו ועבודתינו

מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר"¹:

א) לפרסם בכל מקום ומקום שעומדים בסיום וחותם דמעשינו ועבודתינו ("כי תצא למלחמה על אויבך"), ובהתחלת התקופה דתשלום השכר, "מתן שכרן של צדיקים" ("כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה"), ובהתאם לכך צריכה להיות העבודה גם בענינים השייכים לימות המשיח, החל מלימוד התורה בעניני משיח וגאולה וביהמ"ק, ועוד ועיקר - מתוך שמחה וטוב לבב,

כולל גם ע"י עריכת התועודויות של שמחה, ובמיוחד בשייכות לשמחת הנישואין ושבעת ימי המשתה (כולל גם חיזוק "מנהג ישראל" לערוך סעודת עניים), מעין ודוגמא והכנה לקיום היעוד "אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פיננו"², אשר, בדורנו זה, שנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו השני "יצחק", ע"ש הצחוק והשמחה, הוא נשיא השמיני ("אז" בגימטריא שמונה) להבעש"ט, נעשה הענין ד"ימלא שחוק פיננו" (לא בלשון עתיד, "אז", אלא) בלשון הווה.

ב) לפרסם בכל מקום ומקום ע"ד השליחות המיוחדת דתומכי תמימים - שנמשכת ופועלת בכל קצוי תבל באופן ד"נרות להאיר"³ - שנוסף לכך שכל בית יהודי צ"ל בית תורה תפלה וגמ"ח (כמדובר כמ"פ⁴), צ"ל כל בית מעין ודוגמת ישיבת תומכי תמימים, ע"י לימוד תורת החסידות (נוסף על לימוד התורה בכלל).

ג) לפרסם בכל מקום ומקום ע"ד ההשתדלות בנתינת צרכי החג לכל הזקוקים שלושים יום לפני החג, כדי שיוכלו להתכונן ל"זמן שמחתנו" מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב, ועוד לפני"ז - בנוגע לצרכי ראש השנה, כלשון הכתוב "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"⁵.

(משיחת ש"פ תצא, ר"ד אלול ה'תנש"א - מוגה)

- 1) אבות פ"א מי"ז - שלומדים בשבת זו [ה'תנש"א].
- 2) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.
- 3) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.
- 4) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 412 ואילך. ועוד.
- 5) נחמ"י ח, יו"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 369 ואילך. וש"נ.

מוקדש לעילוי נשמת

ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל - נפטר ביום כ"ז אלול

ולע"נ זוגתו טשרנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה - נפטרה ביום ה' טבת

יה"ד שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורוננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

נדבת בנם - יבלחט"א - הרה"ח שמואל סטראל ומשפ' שיחיו

איך יכול לישב במנוחה בידעו שיש עמלק?

[. .] בנוגע להמדובר לעיל (ע' 3 ואילך) אודות השמחה לשם ביאת המשיח:

חיוב של שמחה לשם ביאת המשיח – היכן מצינו ב"שולחן-ערוך"?!... – ב"שולחן-ערוך" מבואר שעבודת ה' צ"ל בשמחה, וישנם גם דינים בנוגע להגבלת השמחה בג' השבועות וכיו"ב, אבל, לא מצינו בשום מקום חיוב של שמחה לשם ביאת המשיח.

ומה שבענין זה תלוי ביאת המשיח, גאולת עם ישראל וגאולת השכינה – ממשיך לטעון: לא מצינו ב"שולחן-ערוך" חיוב לגאול את השכינה!... בנוגע לעצמו, מצינו ברמב"ם⁶ "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין", אבל בנוגע לגאולת השכינה – אין זה תפקידו...

על כך אומרים לו, ש"כי תצא למלחמה על אויבך" הוא ציווי והוראה בתורה:

יהודי אינו יכול להסתפק בד' אמות של קדושה שבביתו ובסביבתו הקרובה, אלא צריך גם לצאת ממקומו, "תצא למלחמה על אויבך", לבטל מציאותו של האויב ומנגד לקדושה, ועד לכיבוש העולם כולו, שכן, כיצד יכול לישב במנוחה בד' אמותיו בידעו שבמקום מסויים בעולם יש "עמלק" שמנגד לאלקות!?

(משיחת ש"פ תצא, י"ד אלול ה'תשמ"ח - בלתי מוגה)

המלחמה הרוחנית בעמלק מזרזת ומביאה את הגאולה

[. .] וע"י שיהודי נלחם עכשיו בעמלק בעבודתו הרוחנית ומנצחו, ועובד את הקב"ה בלמוד התורה וקיום המצוות עם חיות וחמימות, עי"ז הוא מנצח את כל שאר הגוים, ונהי' "בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב" במלחמתו הרוחנית, וזה ממשיך ומוריד בפועל את ה"והי' בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב" כפשוטו למטה מעשרה טפחים, שאזי הוא יוכל להלחם בעמלק כפשוטו, עד לאופן ד"תמחה את זכר עמלק",

ואל לו לחשוב שהקב"ה בחר בקץ מסויים שבו תבוא הגאולה, ואין ביכולתו לפעול שיהי' "אחישנה" – אלא עליו לדעת שהדבר תלוי בעבודתו, עי"ז שהוא נלחם עם ה"ראשית גוים עמלק" ועם "כל אויבך מסביב" כפי שענינים אלו הם ברוחניות בעבודת ה', זה יקדים, ימהר ויביא את הגאולה ע"י משיח צדקנו, שאזי ינצחו את כל הגוים ובני ישראל יצאו מגלות לגאולה.

(תרגום חפשי משיחת ש"פ תצוה, פ' זכור ה'תשל"ב - בלתי מוגה)

מכלל דבעיא דרישה, ובנדו"ד, שה"דורשין" בענין השמחה הוא (לא רק בנוגע לשמחה סתם, אלא) בנוגע לשמחת הגאולה, כולל ובמיוחד – שמבקשים ודורשים ותובעים שתהי' כבר שלימות השמחה בגאולה (האמיתית ו)השלימה²³.

ג. ובהמשך לזה באה הצעה ובקשה מיוחדת – **ל(הוסיף ענין) השמחה כדי להביא את משיח צדקנו והגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש.**

ובהקדמה:

במשך כל הדורות דזמן הגלות ציפו בני"ו והתפללו בכל יום ויום לביאת המשיח, ועאכו"כ צדיקי ונשיאי ישראל שאצלם היתה התשוקה והגעגועים כו' לביאת המשיח בתוקף הכי גדול, וכמה מהם מסרו נפשם לדחוק הקץ²⁴ (למרות האזהרה שלא לדחוק את הקץ²⁵), כידוע בדברי ימי ישראל;

אבל אעפ"כ, אין זה מגיע לה"שטורעם" ע"ד ביאת המשיח שהתחיל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בהכרזתו הידועה ב"קול קורא" שנדפס בשעתו (לפני יותר מארבעים שנה) ב"הקריאה והקדושה"²⁶ – **"לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"**²⁷ – לאלתר דייקא, תיכף

(23) ומודגש ביותר בי"ד אלול שחל בשבת - **משבעה דנחמתא** (נחמה על הגלות ע"י נבואת הגאולה), ולא עוד, אלא, שבשבת זו מפטירים **שתי** הפטרות (גם ההפטרות דפ' ראה, "ענין סוערה", מכיון שש"פ ראה חל בר"ח, שאז מפטירים "השמים כסאיי"), נחמה כפולה, ובמילא, שמחה כפולה.

(24) כמו, ר' יוסף דילוריינו. ועוד. וי"א החוזה דלובלין. (25) ראה כתובות קיא, רע"א ובפרש"י. – ולהעיר שהצורך באזהרה זו מדגיש גודל תשוקתם של ישראל להגאולה, עד כדי כך, שצריך להזהירם שלא ידחוקו את הקץ.

(26) סיון-תמוז תש"א. אלול תש"ב (נדפסו באג"ק שלו ח"ה א'תמוז. א'תנה. א'תפ. ח"ו א'תתסז).

(27) להעיר, שעיקר ההכרזה היתה על **הגאולה**, ובכמה מקומות ב"קול קורא" נזכר רק "לאלתר לגאולה", וה"לאלתר לתשובה" הוא הכנה להגאולה. ובלשון

ומיד ממש,

ובהדגשה – שאין זה דחיקת הקץ כלל, כי אם, **מפני שכבר הגיע זמנה של הגאולה**, כאמרו כמ"פ שכבר נסתיימה כל העבודה, ולא נותר אלא "לצחצח הכפתורים"²⁸, ולהמתין לביאת המשיח.

ובפרטיות יותר:

במשך הדורות שלפנ"ז, כו"כ **דורות**, נעשו פעולות מיוחדות כדי להביא את משיח צדקנו, כולל ובמיוחד – גילוי תורת החסידות ע"י הבעש"ט²⁹, כמ"ש באגה"ק דהבעש"ט³⁰ המענה דמלך המשיח על שאלתו של הבעש"ט "אימתי אתי מר" – "כשיפוצו מעינותיך חוצה".

ובפרט לאחר גילוי תורת חסידות חב"ד ע"י רבינו הזקן²⁹, באופן של הבנה והשגה בחב"ד שבנפש, "יתפרנסו"³¹, היינו, לא רק באופן של טיפה בלבד,

ולהעיר, אשר, להיותה "טיפה" ד"מעייין", הרי מטהרת בכל שהוא³²,

אלא באופן של הרחבה והתפשטות והפצה (שמי המעיין נעשו בריבוי גדול כל כך עד שנעשה נהר ורחובות הנהר), וכהמשל הידוע³³ דשחיקת האבן היקרה שבכתר המלך

הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ה): הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין.

(28) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(29) שיום הולדתו – ביום הרביעי (שבו נתלו המאורות) ח"י אלול, שמתברך משבת זו.

(30) נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(31) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.

(32) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח. ומה שצ"ל מים שכל גופו עולה בהם (שם רפ"ד) – הרי, גם טיפה אחת היא כמות מסויימת, ומורכת מריבוי עצום של חלקים קטנים כו', ולכן, במחשבה עיונית אפשר לצייר שתמשך ותתפשט באופן שיכסה כל גופו (ויש אומרים, שבעקבות התפתחות התעשי' בשנים האחרונות, יתכן שיהי' זה אפשרי גם בפועל, לא רק במחשבה עיונית).

(33) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג

לחלקים קטנים ביותר עד שיוכלו לערבה במים ולשפוך לתוך פיו של בן המלך כדי להציל את חייו.

ומדור לדור הולך וניתוסף בהפצת המעיינות חוצה ע"י רבותינו נשיאינו, ועד לדורנו זה, אשר, ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו התחיל הענין דהפצת המעיינות חוצה באופן שבאין ערוך לגמרי³⁴ – להפיץ המעיינות עצמם בכל מקום ומקום, בכל קצו תבל, עד לחוצה שאין חוצה מחוץ הימנו, כולל ובמיוחד ע"י תרגום והעתקת³⁵ עניני החסידות (גם הענינים העמוקים כו') בלשונות דאומות העולם, לא רק בלשון אידיש, השפה המדוברת (שבה נאמרו דברי החסידות ע"י הבעש"ט וכו') עד לנשיא דורנו³⁶, אלא גם בשבעים לשון דאווה³⁷.

ע' שכו ואילך. ועוד.

(34) ולהעיר, ששלב מיוחד בהפצת המעיינות חוצה ה' בעת שמחת הנישואין שלו – התייסדות ישיבת תומכי תמימים ביום א' ט"ו אלול (במוצאי ש"ק זה) בעת "סעודת החופה" שלו (סה"ש תש"א ע' 104), שאז אמר כ"ק אדני"ע: "בהתחלה זו בישיבה... הנני מדליק את המאורות ושמורנו הבעש"ט והרביים הנחילנו, למען תקויים ההבטחה של יפוצו מעיינותיך חוצה, להחיש את ביאת המשיח" (סה"ש תש"ב ע' 133).

(35) "העתקה" – גם מלשון העתקה והבדלה, היינו, שנעתק ממקומו ויורד למטה, וכ"ה בנדו"ד, שהתרגום בלשונות של אוה"ע הו"ע של ירידה גדולה כו' (ראה מסכת סופרים פ"א ה"ז), ואעפ"כ, צוה כ"ק מו"ח אדמו"ר לתרגם ולהעתיק בלשונות דאווה"ע – כדי שיתוסף בהפצת המעיינות חוצה, ויע"ז – ביאת מלכא משיחא.

(36) ראה אנה"ק סכ"ה (קמא, א). וראה קונטרס משיחות ש"פ וישב שנה זו ס"ה.

(37) ועד כדי כך, שע"ז יכולים גם אוה"ע להבין בשכלם ענינים בתורת החסידות (לפי ערכם עכ"פ, שהרי, בודאי אין ביכלתם לבוא לדרגת ההבנה והשגה באופן דיחוד נפלא כו' כמו בני"), כפי שרואים במחשך בדורנו זה. ולהעיר, שעוד בהיותו במדינה ההיא הורה פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר לבאר ענינים בתורת החסידות לפרופסור אינו-יהודי ששאל והתעניין בענינים עמוקים כו'.

ד. אמנם, במשך כל הדורות (גם בהתחלת זמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) היתה עיקר ההדגשה על הפעולה **דהפצת המעיינות חוצה**, ולא (כל כך) על הבאת המשיח – אף שבכללות ה' ידוע שהפצת המעיינות חוצה פועלת ביאת המשיח, ומזמן לזמן (ובפרט בהתוועדויות די"ט כסלו, וכיו"ב) היו מזכירים ומדברים על ענין זה.

משא"כ כשהגיע הזמן שבו יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו **בהכרזה** "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה" – ומוסיף והולך ועד עצם היום הזה, ע"פ ציווי והוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר, מה להלן עומד ומשמש אף כאן כו"³⁸ – ההדגשה על **הבאת הגאולה**, ועד שכל פעולה ד"מעשינו ועבודתינו"³⁹ (כולל בנוגע להפצת המעיינות חוצה) חדורה בכוונה – **להביא את משיח צדקנו**, מתוך ידיעה שזהו תפקידו המיוחד של דורנו זה – **להביא את הגאולה**.

אמנם, מאז ההכרזה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", וה"שטורעם" להביא את המשיח – עברו כבר עשרות שנים, ומשיח צדקנו עדיין לא בא...

ואין הסבר על זה:

אמחז"ל "כלו כל הקיצין"⁴⁰, והכריז נשיא דורנו **בקול קורא לאלתר לגאולה**, ומה ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁴⁰ – הרי בודאי שכבר עשו תשובה, שכן, ע"י הרהור תשובה אחד נעשה צדיק גמור⁴¹, ואין לך אדם מישראל שלא הרהר כו"כ הרהורי תשובה.

ועאכ"כ בעמדנו לאחר ר"ח אלול שבו התחילו לברך איש את רעהו בברכת השנה⁴²,

(38) סוטה יג, ב.

(39) תניא רפ"ז.

(40) סנהדרין צז, ב.

(41) קידושין מט, ב (ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב).

(42) ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט. וראה קונטרס משיחות ש"פ ראה סי"ב.

ובפרט שבנוגע לענין הגאולה נתבטלו כבר מזמן כל המנגדים, המניעות והעיכובים, שהרי, "כלו כל הקיצין". וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁵ שכבר סיימו כל עניני העבודה, אפילו צחצוח הכפתורים, ועומדים מוכנים ("עמדו הכן כולכם") לקבל פני משיח צדקנו.

(משיחת ג' אלול ה'תשמ"ט - בלתי מוגה)

(5) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

תקופה זו נסתיימה כבר

[.] ובהדגשה יתירה בנישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבהמשך לזה וביחד עם זה היתה התייסדות ישיבת תומכי תמימים – כי:

תלמידי הישיבה נקראים **"תמימים"** ע"ש שלומדים "תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות **תמימה**"¹, ולא עוד אלא שהלימוד דפנימיות התורה הוא בהבנה והשגה "כלימוד הסוגיות בנגלה דתורה"², ששכל האדם מתייחד עם השכל דפנימיות התורה, ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות"³ (כולל גם ש"והיו לברוך אחד" שבנישואין), מעין ודוגמת והכנה להמעמד ומצב דימות המשיח ש"יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם כו"⁴.

וגם (ולכן) נקראים **"חיילי בית דוד"** שמנצחים את המעמד ומצב ד"חרפו⁵ עקבות משיחך", ופועלים התגלות וביאת משיח בן דוד באופן ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"⁶, כלשון הכתוב בסיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים.

ולהעיר שתקופה זו (שמתוארת בסיום מזמור זה) נסתיימה כבר לאחר מעשינו ועבודתנו במשך ארבעים שנה מהסתלקותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שניתוסף בהפצת המעיינות חוצה באופן ש"נתן⁷ ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁸, ועתה עומדים בתקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסימו חותמו בפסוק "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו' ומעשה ידינו כוננהו", ש"תשרה שכינה במעשה ידיכם"⁹, שזהו תשלום השכר על כללות מעשינו ועבודתינו.

(משיחת ש"פ תצא, י"ד אלול ה'תשנ"א - מוגה)

(1) שיחת שמח"ת תרנ"ט – "התמים" ח"א ע' כה.

(2) שיחת ט"ז אלול תרנ"ז – "התמים" שם ע' כג.

(3) תניא פ"ה.

(4) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

(5) ויש לומר, שתיבת **"חרפו"** רומזת על **רפ"ח**

ניצוצים דתהו, שתכליתם ומטרתם (ע"י עבודת

הבידורים) ההתגלות ד"רוחו של מלך המשיח"

ש"מרחפת על פני המים" [..], ובפרט ע"י ההוספה

בלימוד פנימיות התורה (תורתו של משיח) באופן של

חריפות ("חרפו" למעליותא).

(6) כדברי כ"ק אדני"ע בשיחתו הידועה בשמח"ת

תרס"א (נדפסה בלקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. ועוד).

(7) תבוא כט, ג.

(8) ולהעיר מהשייכות לחודש אלול דשנה זו –

חשבון-צדק דשנת "נפלאות **אראנו**" ("עינים לראות"),

והכנה לשנת "נפלאות **בינה**" ("אזנים לשמוע", כידוע

שראי' ושמייעה הם חכמה ובינה).

(9) פרש"י עה"פ.

הש"ק שלאח"ז, בהגיעו לפטרבורג¹⁰, שאז היתה ההזדמנות הראשונה שהי' יכול לברך ברכת הגומל ע"פ הלכה¹¹ –

והמשיך תנועה וענין השמחה גם לדורו אחריו, דורנו זה – אנשים נשים וטף, החל מכל אלה הנמצאים כאן, הן בעזרת נשים והן (ועאכו"כ) בעזרת אנשים, וכן הילדים הקטנים הנמצאים כאן, והם לוקחים עמהם ביחד כל האנשים והנשים והטף שבכל העולם כולו – שהוא דור הגאולה, שבו יקויים היעוד ד"יוסיף אדני-שנית ידו וגו'".

(משיחת יום ג' פ' כ"תצא, יו"ד אלול ה'תנש"א – בלתי מוגה)

10) שהיתה אז עיר הבירה של כל המדינה, ובמילא (11) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ג ה"ה. גם עיר הבירה של בעל הגאולה.

"כי תצא" לקבל פני משיח צדקנו

. . אף שהגאולה קשורה עם הענין ד"זכו" כו', הרי, בימינו אלו, לאחר ש"כלו כל הקיצין"², אין צורך בהענין ד"זכו" בשביל הגאולה עצמה כי אם, בשביל ההוספה בעילוי אחר עילוי עד אין-סוף, דכיון שהתורה אין לה שיעור והגבלה, הרי, גם לאחר שנמצאים כבר במעמד ומצד ד"זכו" יכולים וצריכים להוסיף כמה פעמים ככה, עד אין-סוף; ועד"ז בנוגע לענין הגאולה – שכל זמן שישנו איזה ענין של הגבלה מדבר שחוץ הימנו, ואפילו הגבלה של "כלי" שבטל להדבר שנמצא בתוכו, אין זה עדיין תכלית השלימות דגאולה, ובמילא, ה"ז באופן של הוספה בעילוי אחר עילוי עד אין-סוף.

ויה"ר שע"י הדיבור בענינים אלו יתוסף בקבלת החלטות טובות בנוגע לכל עניני העבודה האמורים לעיל, ועאכו"כ בנוגע לענין הגאולה, שמהדיבור בענין הגאולה, "אחכה לו בכל יום שיבוא", יוצאים תיכף ומיד לקבל פני משיח צדקנו.

ועוד ועיקר, שהיציאה לקבלת פני משיח צדקנו נעשית ע"פ הוראת פרשת השבוע והיום – "כי תצא כו' על אויבך":

גם במעמד ומצב שיש מנגדים ("אויבך"), אין לו ליהודי לחשוב (ועאכו"כ להתפעל) מהמנגדים, כיון שמציאותו היא "על אויבך", למעלה מ"אויבך" (כפי שנזכר גם בהתוועדות דיום הש"ק³).

כל בנ"י, אנשים נשים וטף, הם "בנים"⁴ לאבינו שבשמים, בנים הסמוכים על שולחן אביהם (כמובן ממ"ש בנוסח דברכת המזון), ומצינו בהלכה בנוגע לכמה ענינים שמציאותם של הסמוכים על השולחן "נבלעת" במציאותו של בעה"ב, אבינו שבשמים, ולא עוד, אלא, שכאו"א מהם הוא כמו בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולכן, אין לו עסק ושייכות עם ענינים אחרים מלבד אביו שבשמים, ועאכו"כ שאין לו שייכות כלל עם "אויבך".

1) סנהדרין צח, א. (668)

2) שם צז, א. (4) ראה יד, א.

3) שיחת ש"פ שופטים ס"ד (סה"ש תשמ"ט ח"ב ע')

כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בנוגע לשנת תשמ"ט, שסימנה "תשמט ידך"⁴³, שהקב"ה משמט כל החובות דבנ"י (אפילו אם נשאר חובות ח"ו), ואינו מזכיר מאומה אודותם, הרי בודאי שענין התשובה כבר ישנו.

תהלים דוד מלכא משיחא – אמרו כבר בשופי הכי גדול; התוועדויות – ערכו לרוב; בהפצת המעיינות – עוסקים כבר מהבעש"ט, יותר ממשך שבעה דורות, וכבר פעלו בריבוי גדול ועצום. ואפילו את"ל שיכולים לפעול עוד יותר – הרי לעשות "כמצות רצונך"⁴⁴, רצונו של הקב"ה בשלימות, ה"ז אפשרי רק שם (בביהמ"ק, לעת"ל)! ומה גם ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"⁴⁵. ואדרבה: מצד רצונו של הקב"ה בשלימות העבודה – ה"ז טעם נוסף לרזו ביאת משיח צדקנו והגאולה השלימה, שאז, תהי' עבודתם של ישראל "כמצות רצונך", בתכלית השלימות!....

וא"כ, נשאלת השאלה: מה עוד לעשות שלא עשו עדיין!....

ה. ויש לומר, שהדבר שעדיין לא עשו בשביל להביא את המשיח הוא – **עבודת השמחה הרצויה בשביל להביא את המשיח:**

נוסף לכך ששמחה פורצת כל הגדרים, גם גדרי הגלות, יש בשמחה סגולה מיוחדת להביא את הגאולה - כמבואר בהמשך שמח תשמח הנ"ל⁴⁶ ש"שמחת לכו"⁴⁷ שהיתה בבנין ביהמ"ק הא' והב' לא היתה שמחה שלימה, ועיקר השמחה תהי' בביהמ"ק העתידי בגאולה העתידה, ש"אז תהי' השמחה בבחי' א"ס עצמותו ומהותו בבחי' שמחה עצמית ממש",

43) ל' הכ' - ראה טו, ג. וראה קונטרס הנ"ל הערה 103.

44) ראה תור"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך. ועוד.

45) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

46) סה"מ תרנ"ז ע' רלג. ע' רנב.

47) שה"ש ג, יא. משנה סוף תענית.

וממשיך לבאר⁴⁸, ששמחה העצמית זו מעוררים ע"י שמחה של מצוה, שהשמחה של המצוה מגעת למעלה יותר מהמצוה עצמה, ועל ידה דוקא מעוררים השמחה העצמית דלעתיד לבוא.

ואף שבודאי היתה שמחה של מצוה בכל הדורות שלפנ"ז, שהרי שמחה של מצוה הו"ע עיקרי בעבודה, כמ"ש "עבדו את ה' בשמחה"⁴⁹, "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב"⁵⁰, ובפרט בבנין ביהמ"ק הנ"ל – מ"מ, בשמחה של מצוה עיקר ההדגשה היא על (אופן) העבודה, שהעבודה צריכה להיות בשמחה, ואילו המדובר כאן אודות השמחה להביא את המשיח הוא – על השמחה כשלעצמה, שמחה בטרתה, עבודה של שמחה לשם מטרה ותכלית דביאת המשיח.

[מובן וגם פשוט, שאצל יהודי גם שמחה כשלעצמה קשורה עם עבודת ה', עניני התומ"צ, "פיקודי ה' ישרים משמחי לב"⁵¹, אבל, יש להדגיש את השמחה עצמה, היינו, לא (רק) הענינים המביאים את השמחה, אלא השמחה עצמה – והשמחה תביא את המשיח].

ומכיון שכן, הרי, הדרך להביא את המשיח היא – לכאורה, ולא רק לכאורה, אלא כ"ה מסקנת הענין⁵² – ע"י הוספה בשמחה, שמחה בטרתה, שמחה שתומ"י תביא את משיח צדקנו.

48) ע' רנב ואילך.

49) תהלים ק, ב. וראה זח"ג נו, א. ספר העיקרים מ"ג פל"ג (הובאו ונתבארו באוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ). ובכ"מ.

50) תבוא כח, מז. וראה רמב"ם הל' לולב בסופן. שער המצות הארז"ל בהקדמתו. של"ה ס"פ תבוא (שפו, א). תניא פכ"ו. לקו"ת תזריע ג, ג. סידור (עם דא"ח) רפא, ד. המשך תער"ב ח"ג ע' א"דסא ואילך. ועוד.

51) תהלים יט, ט. וראה טור ורמ"א ושו"ע אדה"ז אור"ח ס"ג ס"ג. טושו"ע שם ר"ס תקנד (מתענית ל, סע"א).

52) להעיר מהידוע (ראה שד"ח כרך ט' כללי הפוסקים סט"ז אות ח'. ושי"ן) שלפעמים משתמשים בלשון

להביא את המשיח ע"י השמחה, שמחה בטהרה.

ובנוגע להקושי לפעול רגש של שמחה בטהרה בחשכת הגלות - הרי, מכיון שמוכרחים להביא את משיח צדקנו, עכצ"ל, שבסוף זמן הגלות ממש - נותנים כחות מיוחדים⁵⁴ שיוכל להיות ענין השמחה בטהרה, והביאור - ששמחה זו נעשית ע"י התבוננות שתיכף ומיד ממש בא משיח צדקנו⁵⁵, שאז תהי' בכל העולם שלימות השמחה, שלכן, ישנו כבר רגש של שמחה בטהרה (מעין ודוגמת שמחת הגאולה).

והעיקר - שבמקום אריכות הדיבור והשקו"ט כו', יתחילו במעשה בפועל: **לצאת בקריאה והכרזה ע"ד הוספה מיוחדת בשמחה כדי להביא את המשיח**, ובודאי שע"ז יביאו את המשיח בפועל ממש, ובזריזות הכי גדולה, "לא עיכבן כהרף עין"⁵⁶,

ואדרבה - ינסו ויווכחו!!

54) נוסף לכך שמוצאים ה"חוצפא יסגי" שבעקבות משיחא (ראה סוטה בסופה) לקדושה.

55) להעיר גם שהתחלת ה"קול קורא" הרביעי דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (אלול תש"ב) הוא: שישו ושמוחו בשמחת גאולה!

56) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

1. אמנם, עפ"ז מתעוררת השאלה לאיך גיסא: היתכן שבמשך כל הדורות לא השתדלו להביא את המשיח ע"י שמחה, גם לא לאחרי הכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"?

והגע עצמך: הרי עשו כל מה שניתן לעשות כדי להביא את המשיח, עד לשחיקת האבן היקרה שבכתר המלך כו' כדי לשפוך לתוך פיו של בן המלך, ועד כדי כך, שפיזרו והפיצו האבן היקרה דכתר המלך בשבעים לשון, ועד שיוכל לבוא אפילו לאינו-יהודי... ואעפ"כ, לא השתדלו להביא את המשיח ע"י שמחה!

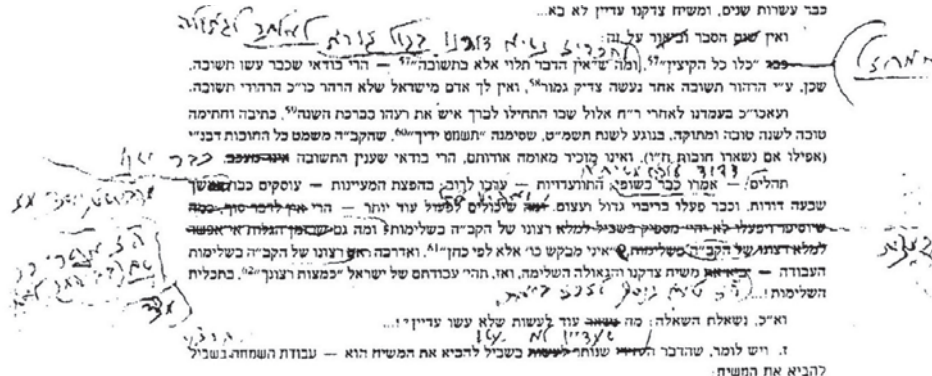
וי"ל הביאור בזה - בפשטות - שכשנמצאים בחושך כפול ומכופל דהגלות, שכל בני נמצאים בגלות, ו"שכינתא בגלותא"⁵³, הרי מובן, שמצד גודל צער הגלות לא שייך שמחה בטהרה.

אבל אעפ"כ, כיון שסו"ס מוכרחים להביא את המשיח - לא נותרה ברירה לא

לכאורה גם בדבר שנשאר למסקנה. וי"ל, שהלשון "לכאורה" (בכ"ף הדמיון) הוא גם למעלייתא, "כאורה", להיות למעלה מאורה.

53) זח"ג ד, ב. סו, סע"א. עה, סע"א. וראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.

לחביבותא דמילתא הבאנו צילום מיוחד מהגהת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על קטע משיחה זו אשר נחשף בעבר בקונטרס זה (הקטע נדפס לעיל בסעיף ד')

המשיח של דורנו נתגלה בכל התוקף

שמו של נשיא דורנו הוא כפול - ב' שמות. וכבר בשמו הראשון נרמז ענין נעלה יותר מאשר כפל - "יוסף", מלשון הוספה, שבזה נכללת הוספה בלי הגבלות.

[.] וביאור תוכן שמו השני של נשיא דורנו - "יצחק":

יצחק - הוא על שם הצחוק והשמחה, ועד לשלימות השמחה, כמ"ש 'אז ימלא שחוק פינו'.

וכאשר טוענים, היתכן, הרי אמרו חז"ל² "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פינו?" - הרי נשיא דורנו, דור השמיני, הוא הוא "אז" (שמספרו שמונה), כפי שהכריז בעצמו ש"לאלתר לגאולה", ואמר וחזר וציוה לפרסם ש"הנה זה בא"³, היינו, לא רק "הנה זה עומד אחר כתלנו"⁴, ואפשר לראותו ע"י סדק בהכותל, אלא "הנה זה בא", עד ש"מראה באצבעו ואומר זה"⁵, ולא נשאר אלא להוסיף בהענין של "עמדו הכן"⁶, שכן גם הכפתורים מצוחצחים כבר⁷, ובמילא ישנם תיכף ומיד (נוסף על כל הענינים של "יוסף", גם) כל הענינים של "יצחק", שזהו"ע הצחוק והשמחה, באופן ד"ימלא שחוק פינו".

ומה ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז" - במה דברים אמורים, כאשר המדובר אודות רגע קודם גילוי משיח צדקנו; אבל בנדו"ד, הרי מכיון שנשיא דורנו ה' המשיח של דורנו, והוא נתגלה בכל התוקף - הרי לא רק שניתנה רשות, אלא יתירה מזה, שיש חיוב להתנהג באופן ש"ימלא שחוק פינו ולשונו רינה".

ועפ"ז מובנת גם הסיבה לכך שנשיא דורנו תבע מחסידים בדורו שיעמדו בתנועה של שמחה, ושמחה גדולה בלי הגבלות,

- אע"פ שהוא בעצמו עבר ענין של מאסר, ובזה גופא, מאסר שהי' קשור עם שלילת החיים (רח"ל), כידוע הפס"ד שהי' לראשונה, וגם לאח"ז הוחלף הפס"ד לענין הגלות ש"שקול כמעט כצער מיתה"⁹ (ולפעמים הרי זה קשה יותר מהעדר החיים), כולל גם הקשיים כו' אפילו לאחרי שכבר היתה הגאולה, ואפילו לאחרי הגאולה כפי שהיתה ביום

1) תהלים ככו, ב.
2) ברכות לא, א.
3) שה"ש ב, ח.
4) שם, ט.
5) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.
6) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט.
7) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42, ובהנסמן שם בהערה 51.
8) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 185. וש"נ.
9) חינוך מצוה תי.